

HỌC PHẦN

TRIẾT HỌC MÁC - LÊNIN

CHỦ NGHĨA DUY VẬT BIỆN CHỨNG VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

(Slide này có thể được sử dụng cho quá trình tự học của sinh viên)

Chương 2

CHỦ NGHĨA DUY VẬT BIỆN CHỨNG

2.1. VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

2.2. PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT

2.3. LÝ LUẬN NHẬN THỨC

2.1. VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

2.1.1. Vật chất và các phương thức tồn tại của vật chất

2.1.2. Nguồn gốc, bản chất và kết cấu của ý thức

2.1.3. Mối quan hệ giữa vật chất và ý thức

2.1.1. Vật chất và các phương thức tồn tại của vật chất

2.1.1. VẬT CHẤT VÀ CÁC PHƯƠNG THỨC TỒN TẠI CỦA VẬT CHẤT

a

Quan niệm của chủ nghĩa duy tâm và chủ nghĩa duy vật trước Mác về phạm trù vật chất

b

Cuộc cách mạng trong khoa học tự nhiên cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX và sự phá sản các quan điểm duy vật siêu hình về vật chất

c

Quan niệm của chủ nghĩa Mác - Lênin về vật chất

d

Phương thức và hình thức tồn tại của vật chất

e

Tính thống nhất vật chất của thế giới

a. Quan niệm của chủ nghĩa duy tâm và chủ nghĩa duy vật trước Mác về phạm trù vật chất

* Quan niệm của chủ nghĩa duy tâm

Thừa nhận sự tồn tại của sự vật, hiện tượng vật chất nhưng phủ định đặc tính tồn tại khách quan của chúng.

* Quan niệm của chủ nghĩa duy vật trước Mác về vật chất.

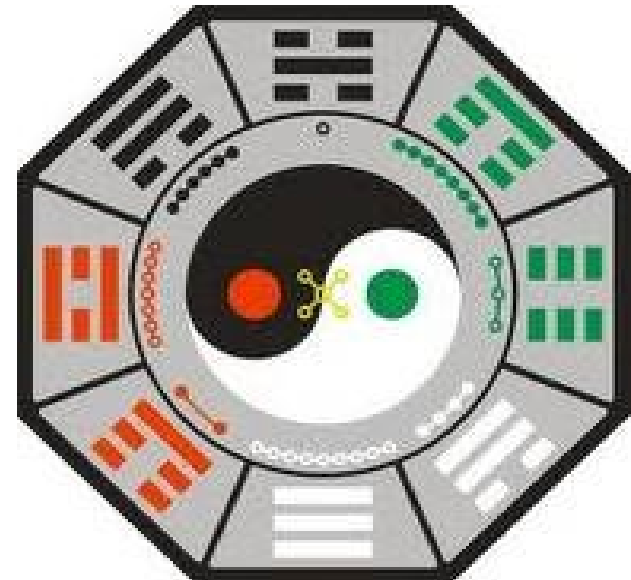
Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

Quan điểm của các nhà duy vật thời cận đại

Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Trung Hoa cổ đại:

Thuyết Âm - Dương cho rằng có hai lực lượng âm - dương đối lập nhau nhưng lại gắn bó, cố kết với nhau trong mọi vật, là khởi nguyên của mọi sự sinh thành, biến hóa.

Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Trung Hoa cổ đại: Khí, Đạo, Kim-Mộc-Thủy-Hỏa-Thổ.

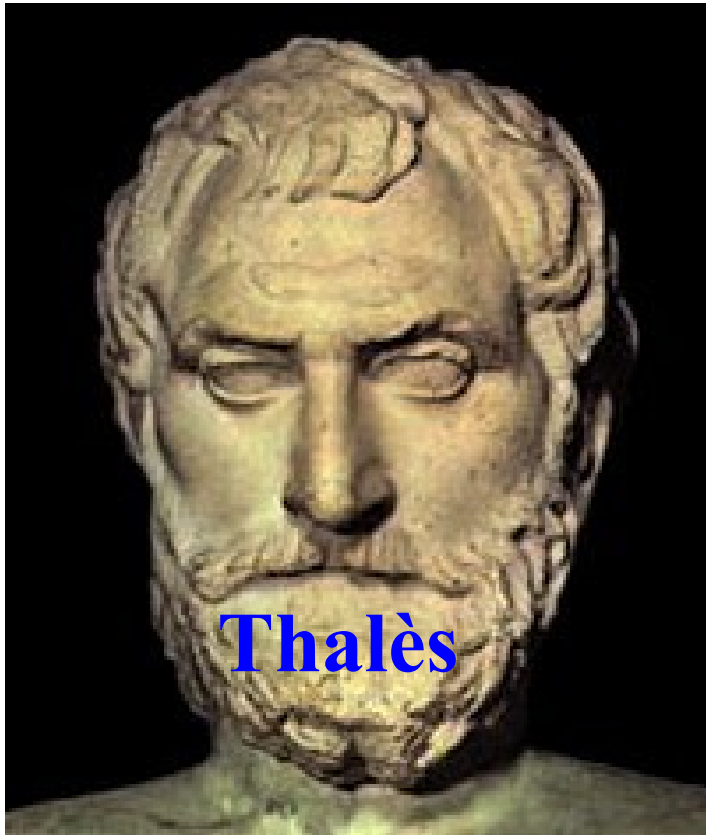
Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Ấn Độ cổ đại:

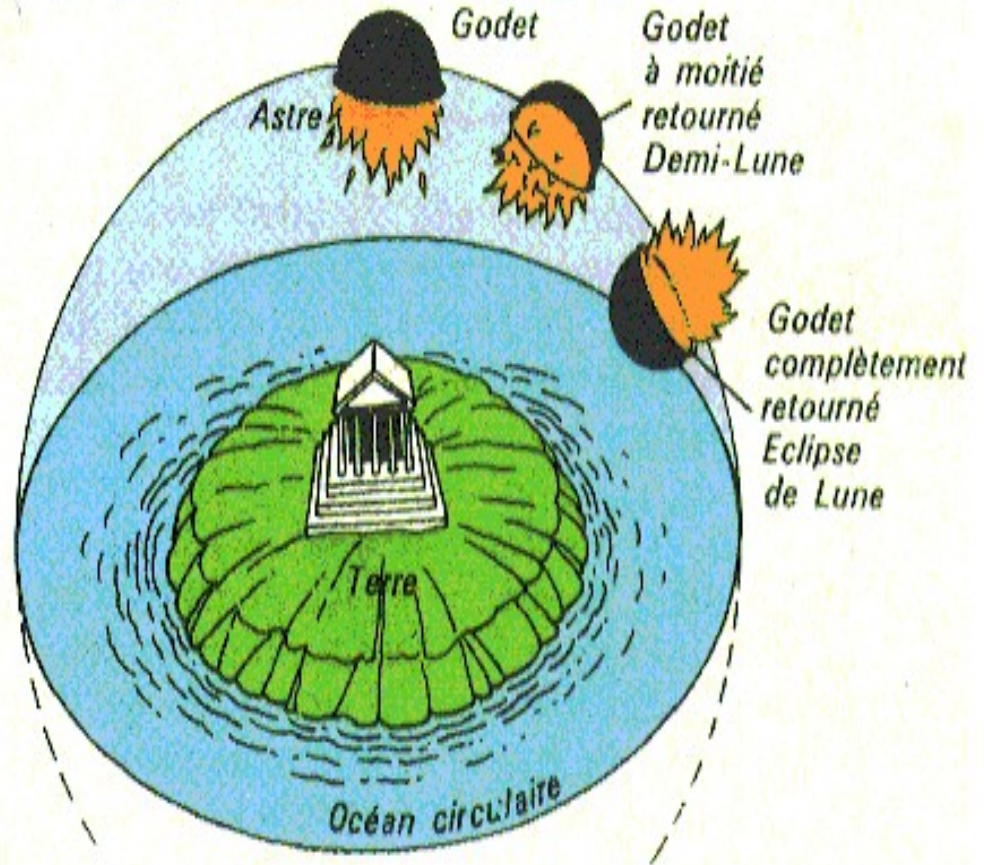
- Vật chất là Anu (Paramanu) - Nguyên tử.
- Phái Lokàyata: Toàn bộ thế giới được tạo ra bởi 4 yếu tố vật chất: đất, nước, lửa, không khí.

Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Hy Lạp cổ đại:

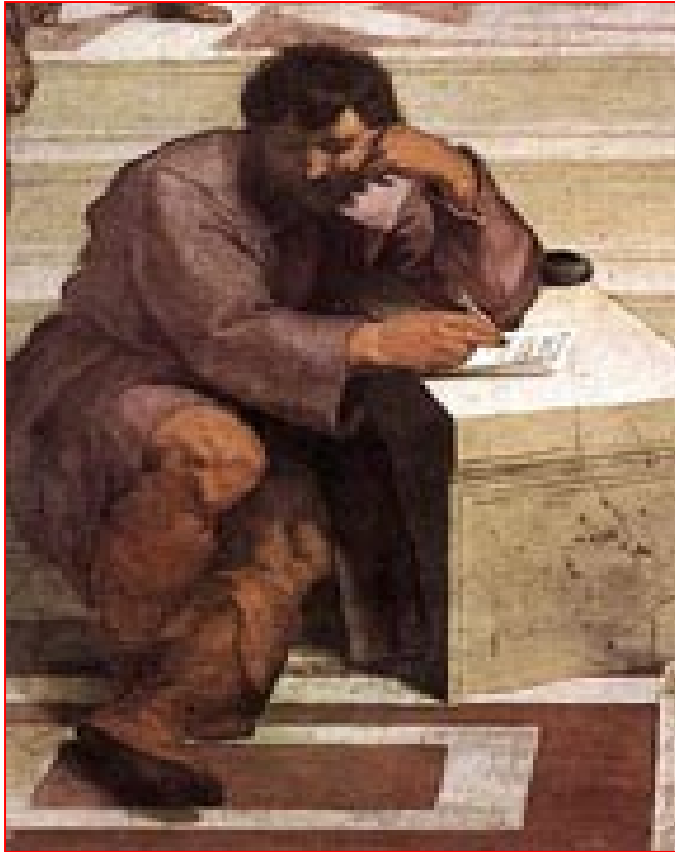
Thalès

“Về cơ bản vũ trụ được tạo thành bởi một nguyên tố duy nhất, nguyên tố ấy là nước”.

Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Hy Lạp cổ đại:

**Heraclite
(520-460 TCN)**

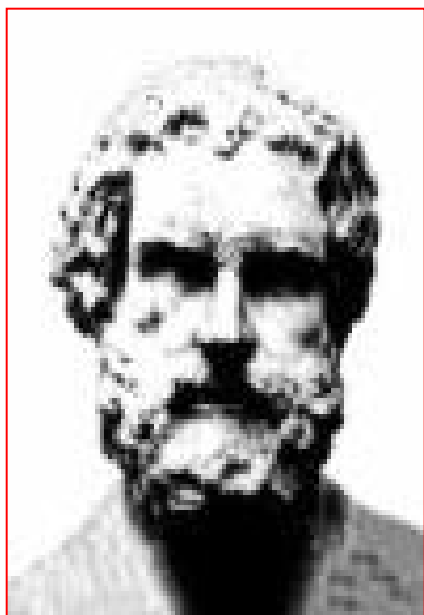

Thế giới vật chất đang không ngừng vận động và biến đổi, nó tựa như những dòng chảy vô tận của sự sống.

“Lửa có vẻ như là vật thể nhưng không là vật thể mà là một tiến trình, nó không vững chắc mà liên tục”.

Quan điểm của các nhà duy vật thời cổ đại

* Hy Lạp cổ đại:

Démocrate
(460-370 TCN)

VẬT CHẤT LÀ "NGUYÊN TỬ"

Mọi tồn tại trong thế giới đều được tạo nên từ Atom - nguyên tử (những hạt vật chất đầu tiên). Có nhiều loại nguyên tử khác nhau: hình tròn, hình vuông, hình tam giác v.v...

Quan niệm của chủ nghĩa duy vật thời cổ đại về vật chất

Tích cực

Xuất phát từ chính thế giới vật chất để giải thích thế giới.

Là cơ sở để các nhà triết học duy vật về sau phát triển quan điểm về thế giới vật chất.

=> Vật chất được coi là cơ sở đầu tiên của mọi sự vật hiện tượng trong thế giới khách quan.

Hạn chế

Đã đồng nhất vật chất với một dạng vật thể cụ thể
=> Lấy một vật chất cụ thể để giải thích cho toàn bộ thế giới vật chất ấy

Những yếu tố khởi nguyên mà các nhà tư tưởng nêu ra đều mới chỉ là các giả định, còn mang tính chất trực quan cảm tính, chưa được chứng minh về mặt khoa học.

Quan điểm của các nhà duy vật thời cận đại

Chứng minh sự tồn tại thực sự của nguyên tử là phần tử nhỏ nhất của vật chất vĩ mô thông qua thực nghiệm của vật lý học cổ điển

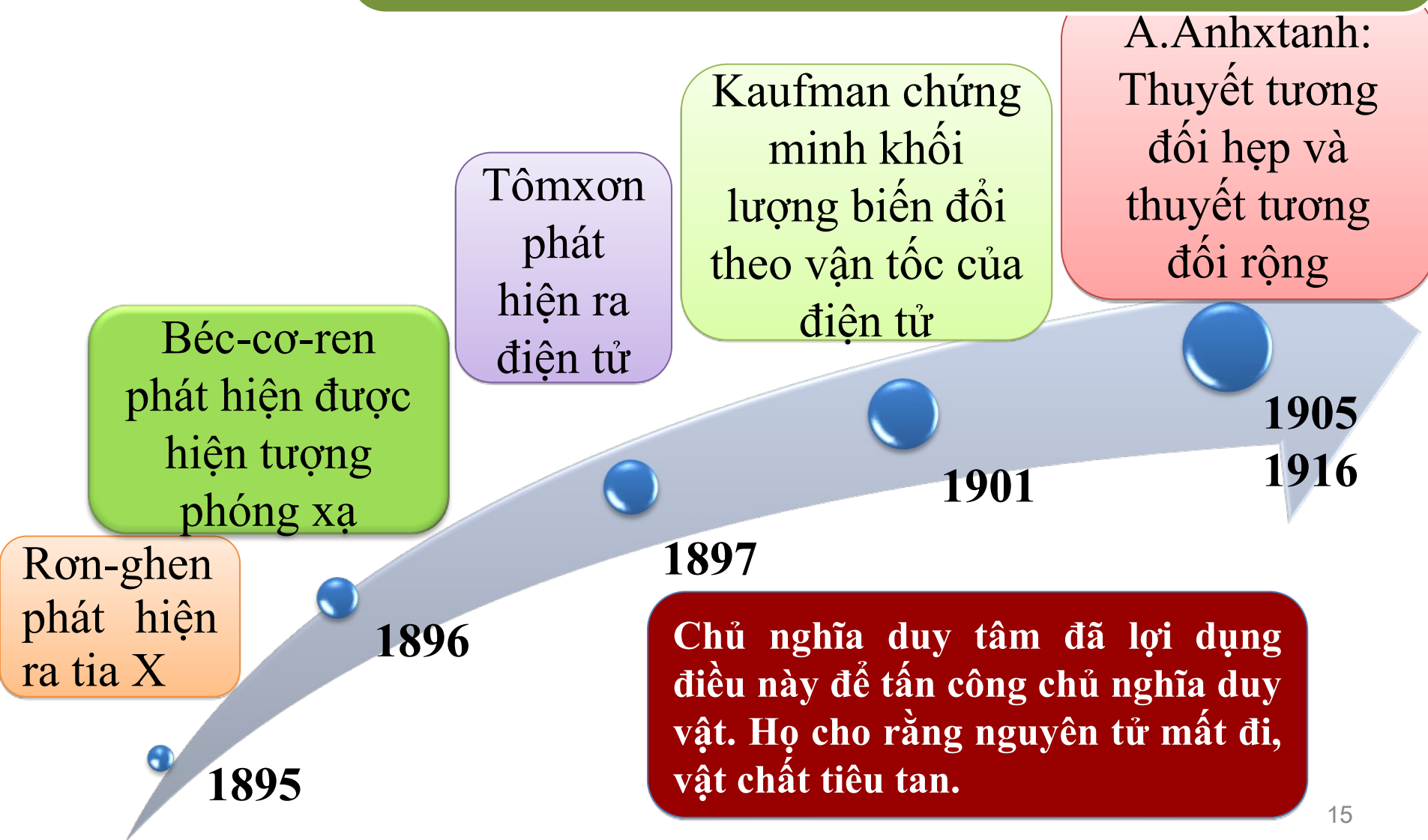
Đồng nhất vật chất với khối lượng; giải thích sự vận động của thế giới vật chất trên nền tảng cơ học; tách rời vật chất khỏi vận động, không gian và thời gian

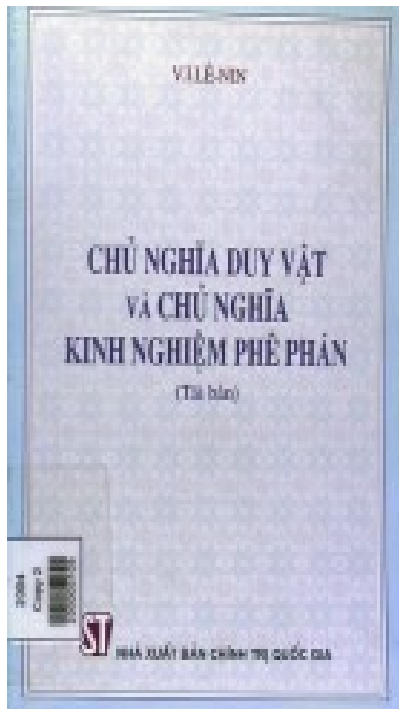
Không đưa ra được sự khái quát triết học trong quan niệm về thế giới vật chất
=> Hạn chế phương pháp luận siêu hình

Nhìn chung, trong khuôn khổ của sự phát triển cơ học cổ điển, các quan niệm duy vật thời kỳ này vẫn chưa thể vượt ra khỏi giới hạn siêu hình, máy móc

b. Cuộc cách mạng trong khoa học tự nhiên cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX, và sự phá sản của các quan điểm duy vật siêu hình về vật chất

❖ *V.I.Lênin đã phân tích tình hình phức tạp đó và chỉ rõ:*

**Năm
1908**

Vật lý học không bị khủng hoảng, mà đó chính là dấu hiệu của một cuộc cách mạng trong khoa học tự nhiên.

Cái bị tiêu tan không phải là nguyên tử, không phải “vật chất tiêu tan” mà chỉ có giới hạn hiểu biết của con người về vật chất là tiêu tan.

Những phát minh có giá trị to lớn của vật lý học đương thời không hề bác bỏ vật chất mà chỉ làm rõ hơn hiểu biết còn hạn chế của con người về vật chất.

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

Quan niệm của Ph.Ăngghen

Để có một quan niệm đúng đắn về vật chất, cần phải có sự phân biệt rõ ràng giữa *vật chất với tính cách là một phạm trù triết học*, một sáng tạo, một công trình trí óc của tư duy con người trong quá trình phản ánh hiện thực chứ không phải là sản phẩm chủ quan của tư duy.

Các sự vật, hiện tượng của thế giới, dù rất phong phú, muôn vẻ nhưng chúng vẫn có một đặc tính chung, thống nhất đó là *tính vật chất* - tính tồn tại, độc lập không lệ thuộc vào ý thức.

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

Quan niệm của V.I.Lênin

V.I.Lênin đã tiến hành tổng kết toàn diện những thành tựu mới nhất của khoa học, đấu tranh chống mọi biểu hiện của chủ nghĩa hoài nghi, duy tâm.

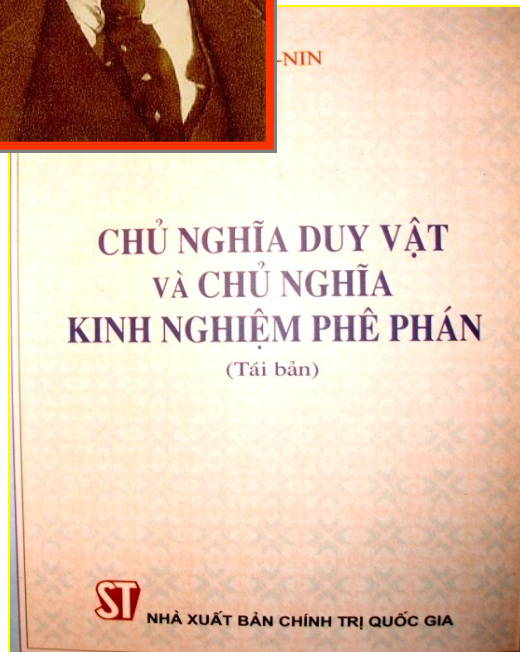
Lênin đã tìm kiếm *phương pháp định nghĩa mới* cho phạm trù vật chất thông qua đối lập với phạm trù ý thức.

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

Định nghĩa về vật chất của Lênin

Vật chất là một phạm trù triết học dùng để chỉ thực tại khách quan được đem lại cho con người trong cảm giác, được cảm giác của chúng ta chép lại, chụp lại, phản ánh và tồn tại không lệ thuộc vào cảm giác.

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

Cần phải phân biệt vật chất với tư cách là một phạm trù triết học với những dạng biểu hiện cụ thể của vật chất.

VẬT CHẤT LÀ VÔ CÙNG, VÔ TẬN

VẬT CHẤT TỒN TẠI DƯỚI CÁC HÌNH THÁI VÔ CÙNG ĐA DẠNG

..... ĐẾN VẬT CHẤT TỰ NHIÊN
PHÁT SINH, TỒN TẠI SỰ SỐNG VÀ

VẬT CHẤT TỒN TẠI DƯỚI CÁC HÌNH THÁI VÔ CÙNG ĐA DẠNG

VẬT CHẤT TỒN TẠI DƯỚI CÁC HÌNH THÁI VÔ CÙNG ĐA DẠNG

..... VÀ, SỰ XUẤT HIỆN CON NGƯỜI
VỚI TỔ CHỨC XÃ HỘI LOẠI NGƯỜI

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

Nội dung định nghĩa

Vật chất là cái tồn tại khách quan bên ngoài ý thức và không phụ thuộc vào ý thức

Vật chất là cái gây lên cảm giác ở con người giand tiếp hoặc trực tiếp gây tác động lên giác quan con người

Cảm giác, tư duy, ý thức chỉ là sự phản ánh của vật chất

c. Quan niệm của triết học Mác-Lênin về vật chất

**Giá trị
khoa học
và ý nghĩa
phương
pháp luận
của định
nghĩa:**

Xác định vật chất là tính thứ nhất

Khắc phục hạn chế của các nhà duy vật trước đó

Mở đường và định hướng cho khoa học phát triển.

Xác định cái gì là vật chất trong lĩnh vực xã hội

Chống lại thuyết “không thể biết”.

Tài liệu tham khảo:

1. Giáo trình Triết học Mác-Lênin, dùng cho sinh viên đại học hệ không chuyên lý luận chính trị. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia sự thật, 2021.
2. Giáo trình Triết học Mác-Lênin, dùng cho sinh viên đại học hệ chuyên lý luận chính trị. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia sự thật, 2021.
3. Giáo trình Triết học Mác-Lênin. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia, 2010.
4. Tham khảo tài liệu tiếng Anh tại:
<http://www.marxists.org/xlang/index.htm>
5. Viện Triết học, Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô: *Lịch sử phép biện chứng* (6 tập), Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1998.